

Kan länder försäkra sig genom katastrofobligationer?

av **Johannes Stripple**, doktorand vid Statsvetenskapliga institutionen, Lunds Universitet.



Johannes Stripple

Fler och mer kostsamma naturkatastrofer är en del av den globala förändringens dagordning. Hur samhället skall agera blir en av 2000-talets viktigaste frågor.

Vid en konferens på IIASA i juni 1999 analyserades olika frågor om hantering av risker med katastrofpotential. Ett speciellt fokus var katastrofobligationer. De är utvecklade av försäkringsindustrin för att säkra tillgången på adekvat finansiell kapacitet, men kan även vara av intresse för stater som är försäkrare i sista hand.

Jordbävningarna i Turkiet och Taiwan har ännu en gång, på ett brutalt sätt, påmint oss om samhällets sårbarhet för naturkatastrofer. Under det senaste decenniet har antalet naturkatastrofer varit fem gånger så stort och kostat världsekonomin nio gånger så mycket som under 1960-talet (Munich Re 1998).

Katastrofer är bland de mest svåra att försäkra. Försäkring fungerar bäst för händelser med hög sannolikhet och mindre allvarliga konsekvenser. Katastrofer befinner sig på den motsatta delen av skalan; de händer mer sällan och ger förödande effekt när de (plötsligt) inträffar. Därför har naturkatastrofer ansetts som "ej försäkringsbara", och staten tar traditionellt på sig en stor del av den finansiella bördan för nödhjälp, kompensation till de drabbade och återuppbyggnadsprogram.

Utvecklingen av risktransfer-instrument som katastrofobligationer indikerar att försäkring mot naturkatastrofer kanske är möjlig. I början av juni 1999 anordnade IIASA en konferens som analyserade både naturkatastrofers relation till bredare natur- och samhällsförändringar samt nya typer av försäkringsbaserade lösningar för att möta de ökade riskerna.

Konferensen anordnades av IIASA:s Risk, Modeling and Policy (RMP) projekt. RMP projektet har i många år arbetat med riskfrågor. De senaste åren har projektet arbetat med simulering och modellering av risker

En rapport baserad på en konferens om Global Change and Catastrophic Risk Management: Flood Risks in Europe. International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA), Laxenburg, Österrike 6-9 Juni 1999.

Författaren tackar Willis Coroons för resebidrag.

med låg sannolikhet och hög konsekvens, samt analyserat försäkring som metod att hantera dessa risker. Konferensen var mycket välbesökt och samlade forskare inom både naturvetenskap, ekonomi och samhällsvetenskap samt många företrädare för försäkrings- och återförsäkringsindustrin.

Global förändring, naturkatastrofer och försäkring

Det blir allt mer tydligt att naturkatastrofer inte är enskilda och slumpmässiga händelser. Istället kan de ses som en del av det komplexa mönster som ofta benämns "Global Change". Global Change är en förändringsprocess vars upprinnelse är relationen mellan samhället och naturen. Mänskliga aktiviteter ger idag för första gången i historien effekter på "planetarisk" nivå. Förändringarna i den globala miljön förändrar i sin tur samhället och dess relation till miljön. Denna förändringsprocess pågår idag med högre hastighet, och på fler skalor och nivåer, än någonsin tidigare. Fler och mer kostsamma naturkatastrofer är en del av den globala förändringens dagordning. Hur samhället skall agera blir en av 2000-talets viktigaste frågor. Nya metoder och angreppssätt kommer att behöva utvecklas.

IIASA-konferensen analyserade problembilden med en integrerad ansats. De naturvetenskapliga insikterna utgjorde grunden; t.ex. relationen mellan klimatförändring och extrema vädersituationer eller ökade översvämningensrisker som ett resultat av Global Change. En integrerad modellering och hantering av översvämningensrisker utgjorde ett speciellt fokus. Överskuggande hela konferensen var frågan om försäkring (speciellt internationella risktransfer-instrument som katastrofobligationer) kan spela en betydligt större roll för att mildra och sprida den finansiella bördan för risker med katastrofpotential.

Problembilden

Första dagen dominerades av presentationer om Global Change trender och de ökade kostnaderna för naturkatastrofer. Den idag viktigaste förklaringen tycks vara migrationen av människor och kapital till utsatta områden. Frågan om klimatförändring kan bidra till ökat antal extrema vädersituationer har i flera år diskuterats inom forskningen och försäkringsindustrin. Frågan är mycket komplex, och generellt har forskare varit mycket försiktiga med att dra slutsatser om kausala samband. IIASA konferensen bidrog med flera presentationer på detta tema. Ett speciellt fokus var översvämningar i Europa. IIASA:s director, Professor Gordon MacDonald, argumenterade i sitt inledningsanförande för att ökningen av oceanernas ytemperatur oundvikligen leder till ökad andel vattenånga i atmosfären. Det är därför högst sannolikt att åtminstone några regioner i världen får ökad nederbörd och därmed ökad risk för översvämningar. Thomas Loster från Munich Reinsurance (Geoscience Research Group) var inne på samma tankegångar:

Flood catastrophes are becoming more frequent and more intensive. If global warming takes place as predicted, a further dramatic deterioration in the risk situation must be expected.

Flera följande presentationer visade dock hur svårt det är att "skala ner" dessa relationer i regionala modeller.

Paul Freeman¹ argumenterade för att ökningen av antalet naturkatastrofer i framför allt utvecklingsländerna utgör ett avsevärt hinder för dessa länders möjligheter att utvecklas. Det finns för närvarande för lite systematisk forskning beträffande effekterna av naturkatastrofer på långsiktig ekonomisk utveckling, men sannolikt spelar skador på

¹Paul Freeman är seniorforskare vid IIASA men var fram till för några år sedan VD (och grundare) av ERIC Group, Inc., ett försäkringsföretag med inriktning på miljörisker.

(oförsäkrad) infrastruktur en stor roll eftersom en fungerande infrastruktur anses vara viktigt för ekonomisk utveckling.

Som utvecklingen ser ut, så har vi förändringar i både samhällsliga strukturer (ex. migration), i blandade system (ex. jordbruk) och i naturliga system (ex. klimatet, hydrologiska cykeln). Dessa förändringar har resulterat i ett på många sätt sårbarare samhälle. Ytterligare förväntade förändringar kommer sannolikt att förvärra situationen.

Utvecklingen är oroande både för enskilda länder och för försäkringsindustrin. Traditionellt tar regeringen ansvar för katastrofhjälp, compensation till de drabbade och återuppbyggnadsprogram, men privata försäkringar spelar en ökande och viktig roll i att mildra och dela den finansiella bördan för risker med katastrofpotential.

Kan de finansiella kostnaderna spridas mer effektivt och rättvist?

Den mest kreativa och innovativa delen av konferensen handlade om potentialen för nya typer av risktransfer instrument. För att hantera de ökade kostnaderna för naturkatastrofer har försäkringsindustrin utvecklat nya finansiella instrument för att hantera risker med katastrofpotential. De nya instrumenten, som t.ex. katastrofobligationer, innebär att risken absorberas direkt av kapitalmarknaden. Dessa nya instrument har väckt stort intresse, och många frågor lyftes fram; Vad är fördelarna med "cat bonds"? Hur skall de prissättas när det statistiska underlaget är begränsat? Är de mer effektiva än traditionell återförsäkring? Vilket är användningsområdet? Kan risktransfer-metoder vara användbara för stater?

Speciellt amerikanska forskare från Risk Management and Decisions Process Center vid Wharton School, har kommit långt i forskningen kring nya risktransfer-instru-

ment. Flera argumenterade för att katastrofobligationer har sin största potential för att finansiera katastrofer som utgör en stor del av det drabbade landets BNP, eftersom regeringen får en svår uppgift i att mobilisera tillräckligt kapital från traditionella källor efter en sådan händelse. Eftersom det bara är i länder i utveckling som naturkatastrofer utgör en avsevärd del av BNP, är det sannolikt att risktransfer instrument som katastrofobligationer har sin största potential i utvecklingsländerna. En fördel med dessa instrument är att de möjliggör en riskspridning bortom den nationella gränsen till investerare världen över. Ett annat argument som fördes fram var att bördan inte skjuts över på kommande generationer. I den avslutande panel-diskussionen om potentialen för katastrofobligationer i utvecklingsländer förde Dagee Shaw, Taiwan, fram ett intressant argument. Den kommande forskningsuppgiften blir att identifiera de fall där en potentiell katastrof utgör ett mycket, mycket svårt hot mot landet. Här kommer att krävas tänkande kring nästan otänkbara scenarier.

IIASA-konferensen visade att nya typer av risktransfer instrument av typen "hedging" instrument (t.ex. katastrofobligationer) håller på att få ett vidgat användningsområde. Att förbättra fördelningen av bördan genom försäkringsmekanismer kan bli en viktig del av anpassning till global förändring och förlusterna från naturkatastrofer.

Referenser

De refererade konferensbidragen finns publicerade på IIASAs hemsida: www.iiasa.ac.at. (Research->RMP->Conference->Papers). RMP kommer även att sätta samman de viktigaste uppsatserna till ett temanummer i en internationell risk/insurance tidskrift.

Munich Re (1998) Annual review of Natural Catastrophes 1997. Munich: Munich re.